

z Československa a jeho důsledky, měl by nejprve jasně a poctivě formulovat sobě i čtenářům svá základní stanoviska, motivaci a účel své úvahy, a především nezaměňovat hledání pravdy s politikařením a mravní stanoviska s povrchním moralizováním.

Marie Lachmanová (Ottawa)

Vážený pane redaktore,

Otázka odsunu Němců dělí už po generace – jak známo – českou veřejnost doma i v exilu do dvou táborů : většiny, která byla a je pro odsun, a menšiny, která je proti němu od počátku nebo po dozrání jistých zkušeností. (Pochybuji, že by se našlo mnoho těch, co byli původně proti odsunu, a pak změnili stanovisko.) Zatímco ve vlasti dochází pod iracionálním sice, ale systematickým tlakem totalitární moci k těžko postižitelným a sledovatelným názorovým posunům a možná i k zostření front v této otázce, exil petrifikuje více méně názorové pozice své « vlny » : únorový exil je převážně pro odsun, až na vzácné individuální výjimky, srpnový exil také pro odsun, ale s vyhraněnou menšinou proti němu, charakteristický exil – v souladu s bojem o lidská práva – většinou, jež je ovšem málo početná, proti odsunu. Nevůle změnit názory přivezené z vlasti je pro exilovou psychiku příznačná, kromě toho pokroková, elitní « jádra » všech exilových vln se shodují v souhlasu s odsunem a v nevalné pohotovosti srovnávat jej s obdobnými akcemi v oblastech totalitární moci, dnes třeba v jižním Vietnamu. Mnozí dodnes klasifikují odsun jako akci pokrokovou a pro klidnou budoucnost českého národa nezbytnou. Kategorie nezbytnosti patří přece k hlavním dogmatům náboženství pokroku ; i svoboda spočívá pak, jak víme, v poznání této nezbytnosti.

Oba tábory operují ovšem řadou argumentů morálních, historických, ekonomických, politických atd., které podle akcentování, výběru, absolutizace či relativizace mohou pádně posloužit tomu či onomu táboru. Je známo, že v historii občanských válek – a odsun, vedle totální likvidace, představuje jejich nejvyšší stadium tzv. *Endlösung* – se pojmosloví a důkazy pro argumentaci obou stran vybírali často z jednoho kadlubu, a mohlo to být třeba i slovo Boží. [...]

Dovoluji si připojit úryvek z delší studie (jejíž hlavní téma se netýká odsunu), v němž, domnívám se, se objevuje pár myšlenek, které dosud nebyly nadhozeny v souvislosti s touto otázkou :

... Českou argumentaci pro odsun podporují převážně generace české inteligence vědomě účastné politického dění zhruba od let třicátých, tedy v oněch letech nemalých duchovních a politických rozporů a kombinací : masarykismu, trockismu, stalinismu, fašismu, vždy s příslušným aparátem ideologické hantýrky a mýtů, v letech, které nakonec během třiletí 1945-47 vyústily v syntézu zvanou Národní fronta, již umožnila dialektika nezadržitelně se prosazující « bytostně jiné » moci, která také pár let před likvidací Čechů vojensky a technicky zaštitila odsun Němců. Český národ a česká inteligence se tenkrát staly jejím dobrým sluhou i pacholkem, jako jinde téže moci otročili Němci, Poláci, a pak zase Číňané, Vietnamci, Kambodžané a jinde africké kmeny a jihoameričtí mšenci, nemluvě o premiantech z Harwardu, Yalu a Cambridge.

Zvláštní ironii skrývají v sobě právě ty argumenty pro odsun – jehož *post factum* ostatně vzdaluje dnes vnitropoliticky Čechy od Slováků –, které poukazují na integritu československých hranic. V té souvislosti se sluší poznamenat toto : málokterý státní útvar v Evropě vyrostl z tak vágní a někdy až trapně groteskní představy svých vlastních hranic jako právě ČSR. Řečeno přesněji : čím dále se v ČSR postupovalo od západu k východu, tím nejasnější a libovolnější se jevily hranice. V roce 1918 bylo z velké části nejasno

o hranicích Slovenska, ještě v roce 1919 bylo skoro zcela nejasno nejen o hranicích Podkarpatské Rusi, ale i o složení obyvatelstva tam. Když české légie obsadily Užhorod 15. ledna 1919, v Jasíně existovala ještě vláda tzv. Huculské republiky, která vzdorovala československé koncepci do června téhož roku. Nejasné kromě toho byly – a dodnes zůstaly – i zemské hranice mezi Moravou a Slovenskem, mezi Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. Podobně nejasné a těžko stanovitelné byly hranice mezi sudetským Němcí a Čechy v korunních zemích. Nejasné byly ovšem i hranice mezi Polskem a Německem a na východě mezi Polskem a Ukrajinou; nejasné byly a zůstaly hranice mezi Slovenskem a Maďarskem, mezi Maďarskem a Rumunskem atd. Hovořit o přesných hranicích ve střední Evropě je nonsens, a navíc krajně nebezpečný. Řešit situaci odtržením vede (neméně jako odsun) k zničení střední Evropy a k jejímu ujařmení třetími silami (Německo, Rusko), popřípadě k *Endlösung* zásahem moci « bytostně jiné ».

Mezi odtržením a odsunem vládne ostatně dialektický vztah, v němž si libuje totalitární moc. Pro vykonavatele « bytostně jiné » totalitární moci přestaly ve střední Evropě existovat jakékoliv hranice, pro poddané této moci se zdvihají nepřekročitelné zdi už za humny městysů a vsí. Pojmy « odsun » a « odtržení » (na pozadí pojmu « připojení ») ztratily politický smysl, existenciálně však dialektika odsunu a odtržení přetrvává v úděsné permanenci. Všichni bez rozdílu jsou nyní odsunuti i odtrženi v samém středu vlastní vyvlastněné země.

To mě přivádí zpět k západní hranici Českých zemí. Přes nemožnost reálně stanovit hranice mezi Čechy a Němcí v zemích koruny české, existovaly historické hranice Čech směrem k západu, jejichž *danost* – již nutno odlišovat od geografické a etnografické *přesnosti* – a legitimnost vyplynula z historické tradice povýce okcidentální. Jenže nutno pochopit, že danost a legitimnost těchto západních hranic stála v organickém souladu s historickým vědomím nezjistitelnosti *absolutních* hranic mezi Čechy a Němcí. Tento soulad, jenž také náležel k okcidentálnímu dědictví dějin českých zemí, byl odsunem rozvrácen a nahrazen ahistorickou linií absolutizovaných hranic. Jan Patočka by asi řekl, že odsunem Němců jsme začali matematizovat své dějiny, což se rovná jejich totální destrukci. Co následovalo, má v sobě ovšem logiku: absolutizovaná hranice mezi Čechy a Němcí (po odsunu) se stala hranicí mezi svobodným okcidentem a odlidšťujícím matematickou, « bytostně jinou » mocí totalitárního systému, v jistém smyslu tedy i hranicí, vytyčující počátek « bytostně jiných » dějin. V Čechách zavládla smrtící dialektika vyznačená všudypřítomnými závory absolutních a nepřekročitelných hranic na jedné straně a ztrátou všech mezí a hranic v beztvarem, odlidšťovaném, geometrizovaném prostoru totalitární moci na straně druhé. S krutou ironií by se dalo říci, že odsunem Němců se Češi odsunuli od Západu a tím i od svých vlastních historických hranic, jež oddělovaly a spojovaly zároveň, jež byly hranicemi svobodné distance, a uzavřeli se hermeticky do prostoru, z jehož bezmeznosti jako by už nebylo úniku.

Zcela jinou problematiku ovšem skýtá skutečnost stále nepřesnějších, vágnějších hranic při postupu na východ v samém státním útvaru ČSR. Tam jde o složitý komplex vztahů mezi historickými hranicemi poražených a zaniklých říší, zrovna tak nepřesnými jako byly historické hranice mezi Čechy a Němcí, a iracionálními územními nároky vyslovenými sporným právem vítězů – zda prozíravých a schopných vládnout ukázaly dějiny –, proces, který byl nejdříve rozšířením totalitní moci Hitlerovy, pak Stalinovy, « negován » a nahrazen vyšší dialektikou absolutních a zcela libovolných geometrických hraničních linií, oddělujících vše od všeho v nerozlišitelné jednotě všeho se vším.

I když ovšem nemáme v rukou řešení ani prostředky vyvrátit dialektiku této moci, můžeme aspoň začít odmítat s ní spřízněnou dialektiku odtržení a odsunu, jimiž se vyvrací dějinný smysl střední Evropy, tedy nejen Čech, ale i Polska, Maďarska, Rumunska,

Rakouska atd. Příznačné ostatně je, že zaslepenost dialektikou odsunu a odtržení vedla v Čechách k tomu, že skoro nikoho nenapadlo odtržení Podkarpatské Rusi srovnávat s odtržením Sudet (tím méně vidět je i v dialektické souvislosti s odsunem Němců) ; tady šlo o odtržení slovanských bratří, kteří – na rozdíl od Němců – měli zřejmě plné právo jít « Heim ins Reich » třeba až na Sibiř v Sovětském svazu. A co když si KSS zřítla vymyslí odtržení Slováků a jejich připojení « ins Reich » Sovětů, a co když KSČ na pokyn Kremlu nařídí sebeodtržení a sebeodsun Čechů do téže eschatologické říše ?

Ještě poznámku nakonec : dlouho už se uvádí jako jediné rozumné řešení středoevropské otázky řešení federativní. Sám jsem s touto koncepcí dlouho souhlasil, ale teprve při studiu federativního systému USA mi vyplynula neaplikovatelnost jakékoli federace na střední Evropu. Federace je totiž závislá na vymezených hranicích mezi členskými státy federace, věc, která právě ve střední Evropě je neproveditelná bez nekonečných, neřešitelných národnostních sporů.

Ve střední Evropě prostě neexistují přesné hranice mezi národy, to je její kříž i její velikost. Na tom faktu však musí ztroskotat všechny pokusy o federativní systém. Federace bez přesných hranic však je *contradictio in adjecto*. Středoevropský prostor lze spravovat centralisticky jako nedílný celek, za předpokladu zrušení mezistátních hranic, s maximálními zárukami pro naprostou svobodu kulturního, náboženského rozvoje všech v tomto prostoru žijících národů ; a patrně s demokraticky stanoveným správním jazykem, při neomezených paralelních právech všech v tomto prostoru užívaných jazyků. Centrální vláda by ovšem byla demokraticky volena ze zástupců všech národů, a také parlament a senát by byl takto obsazen. Moc centrální vlády by odpovídala moci minimalistického státu, který by v první řadě *nesměl* intervenovat do věcí hospodářských, ledu v případě záchrany svobodného trhu. Ostatně národy samy by nikdy nepřipustily centralisticky řízené hospodářství, ledaže by se samy chtěly vzájemně kolonizovat systémem RVHP. Črtám tento koncept tak, jak jej, mnohem podrobněji ovšem, vypracoval před lety už Ludwig von Mises.

S úctou

Rio Preisner (Pennsylvania, U. S. A.)

Milý Pavle !

Překvapila mne režírovaná kampaň kolem vcelku primitivních tezí p. Danubia. Nehodlám rozebírat stať p. Danubia, ale rád bych odpověděl na vývody Zdeňku Mlynáře, uveřejněné v posledním čísle *Svědectví* *.

Kolega Mlynář vyjímá odsun z historického kontextu a aplikuje na takto uměle izolovaný jev morální soudy. Poněvadž v podstatě považuje rok 1945 za nulový, zůstává zásadní rozdíl mezi agresorem a jeho oběťmi. Počáteční násilí prý vyústilo ve stalinismus. Přenáší tak část viny za poúnorový vývoj na demokratický tábor. Tento výklad je nesprávný. Odsun jako konečný akt česko-německých vztahů byl součástí druhé světové války, výsledkem spojenecké politiky a důsledkem nacistické agrese. Simplifikující moralistická kategorie odvety dává nehistoricky na jednu rovinu odsun německých menšin spolu se zplynováním Židů, plány a přípravami na likvidaci celých národů, masovými vraždami. Spojenci odpověděli na tyto vyjmečné zločiny zcela mimořádnými opatřeními, která postavila mimo zákon celé kategorie osob (SS atd.) jako zločinecké organizace

* Číslo 58, str. 396.